

Tyrimo „Žmonių su negalia poreikiai ekstremaliųjų situacijų metu“ ataskaita

Tyrimo metodologija

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM) užsakymu Lietuvos negalios organizacijų forumas (toliau – LNF) atliko žmonių su negalia apklausą „Žmonių su negalia poreikiai ekstremaliųjų situacijų metu“. Apklausos tikslas – išsiaiškinti asmenų su negalia poreikius rengiantis nelaimėms ir (ar) reaguojant į jas, ypatingą dėmesį skiriant evakavimo procesui, siekiant įtraukti žmonių su negalia poreikius į visą nelaimių valdymo ciklą (prevenciją, pasirengimą, reagavimą ir atkūrimą). Tyrimas yra projekto „ENABLE–DMC“ (Nr. 101142028) veiklos dalis, įgyvendinamas Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos užsakymu. Apklausos duomenų rinkimui buvo naudojama internetinių anketų forma „Google Forms“. Ši forma yra prieinama asmenims, naudojančiams ekrano skaitymo programą.

Prieinamumui užtikrinti buvo parengtos anketos:

1. Standartinė
2. Lengvai suprantama kalba
3. Gestų kalba
4. MS Word formatu, parengta atspausdinti ir pildyti popieriniu būdu
5. MS Word formatu padidintu šriftu, parengta atspausdinti ir pildyti popieriniu būdu.
Prireikus šriftą buvo galima didinti/mažinti, ar kitaip koreguoti pagal poreikį.

Duomenys buvo renkami 2026 m. nuo sausio 6 d. Iki sausio 29 d. Tyrimo anketa platinta pasitelkiant Lietuvos negalios organizacijų forumo narių tinklą ir išplatinta 19 nacionalinio lygmens negalios organizacijų, kurios dalinosi tarp savo narių visoje Lietuvoje. Buvo kreiptasi į visų 60 Lietuvos savivaldybių socialinius skyrius – vedėjus, specialistus, ar asmenų su negalia koordinatorius. Savivaldybėms buvo nusiųstos visų formų anketos ir gairės su rekomendacijomis kaip atlikti apklausą, atsižvelgiant į tikslinės grupės poreikius ir prieinamumo reikalavimų taikymą.

Siekiant užtikrinti, kad apklausoje galėtų dalyvauti asmenys nesinaudojantys internetu, viešinimo metu buvo informuojama apie pildymo popieriniu būdu galimybę. Popierinių anketų rinkimui buvo nurodytas kontaktinis asmuo, kuris taip pat galėjo padėti pildyti apklausas telefonu, vaizdo skambučiu, ar kitu asmeniui patogiu būdu.

Apklausa buvo plačiai paviešinta LNF ir jo narių, Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros, savivaldybių, ir gyventojų socialiniuose tinkluose, ar internetiniuose puslapiuose.

Apklausiai pasibaigus duomenys buvo surinkti iš kelių duomenų rinkimo formų ir sujungti į vieningą duomenų bazę. Duomenų statistinei analizei buvo naudojamas MS Excel.

Duomenų rinkimo ir analizės metu buvo užtikrintas anonimiškumas ir duomenų apsauga.

Tyrimo dalyviai buvo informuoti, kad už apklausos duomenų rinkimą ir tvarkymą atsako Lietuvos negalios organizacijų forumas, o apklausai pasibaigus jie bus perduoti Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui. Asmens duomenys nebuvo kaupiami. Apklauskos dalyviams ir apklausėjams buvo nurodyti tyrimo vykdytojų kontaktai, su galimybe susisiekti kilus klausimų dėl apklausos turinio.

Šio tyrimo klausimynas buvo kuriamas remiantis Vidaus reikalų ministerijos ir Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros (tuometinio Neįgaliųjų reikalų departamento) 2022 metais atlikta žmonių su negalia apklausa dėl jų pasirengimo ekstremalioms situacijoms¹. Dauguma klausimų (kartu su atsakymų variantais) buvo panaudota 2026 metų apklausoje, siekiant palyginti abiejų apklausų rezultatus ir įvertinti pokyčius nuo 2022 metų. Kadangi apklausų imtys skyrėsi (N=1703) ir (N=507), rezultatai nėra tiesiogiai palyginami.

1. Informacija apie tyrimo dalyvius

Apklausoje „Žmonių su negalia poreikiai ekstremaliųjų situacijų metu“ dalyvavo 507 respondentai. Joje galėjo dalyvauti žmonės su negalia ir žmonių su negalia artimieji bei socialines paslaugas teikiantys specialistai. Didžiąją dalį respondentų sudarė žmonės su negalia (52 proc.), socialines paslaugas teikiantys specialistai (33 proc.), o artimieji – 15 proc. .

1 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas.

Tikslinė grupė	Vnt. (proc.)
Žmonės su negalia	262 (52 proc.)
Specialistai, teikiantys socialines paslaugas	169 (33 proc.)
Žmonių su negalia artimieji	76 (15 proc.)

¹ Žmonių su negalia apklausa apie jų žinias ir pasirengimą ekstremalioms situacijoms, 2022. [https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/Žmonių20su20negalia20apklausa\(1\).pdf](https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/Žmonių20su20negalia20apklausa(1).pdf)

Specialistai ir šeimos nariai galėjo dalyvauti apklausoje padėdami asmeniui su negalia užpildyti anketą arba atsakydami į klausimus iš asmeninės perspektyvos. Artimųjų ir socialinės srities specialistų pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms, turimos žinios, įgūdžiai ir poreikių įsivertinimas yra itin svarbūs, ypač tais atvejais, kai jie būtų atsakingi už žmogų su negalia ekstremalios situacijos metu.

Apklausos metu respondentų buvo prašoma nurodyti, ar asmuo su negalia anketą pildo pats, ar ją pildo artimasis, šeimos narys arba darbuotojas, kuris būtų už jį (ją) atsakingas ekstremalios situacijos metu. Šis klausimas buvo svarbus siekiant realistiškai įvertinti situaciją ir užtikrinti, kad asmenys su negalia, kiek įmanoma, atsakytų į klausimus savarankiškai ir pateiktų savo asmeninę nuomonę. Tyrimo duomenys parodė, kad 58 proc. asmenų su negalia anketą užpildė patys, o 42 proc. atvejų anketą pildė jų artimieji arba atsakingi darbuotojai.

Apklausos dalyvių pasiskirstymas pagal lytį rodo, kad tyrime dalyvavo žymiai daugiau moterų nei vyrų – atitinkamai 76 proc. ir 24 proc. (žr. 2 lentelę).

Analizuojant atskiras respondentų grupes nustatyta, kad tarp žmonių su negalia grupės 69 proc. buvo moterys. Tarp artimųjų ir darbuotojų, teikiančių paslaugas žmonėms su negalia, moterys taip pat sudarė didžiąją dalį – atitinkamai 82 proc. ir 85 proc. . Vyrų dalis šiose grupėse buvo mažesnė: tarp artimųjų – 18 proc. , o darbuotojų 15 proc. . Šias tendencijas galima paaiškinti prielaida, kad asmenims su negalia pagalbą dažniau teikia moterys nei vyrai.

2 lentelė. Respondentai pagal lytį.

Lytis	Vnt. (proc.)
Moterys	386 (76 proc.)
Vyrai	120 (24 proc.)

Apklausos dalyvių amžiaus vidurkis siekė 55 metus. Jauniausias apklausos dalyvis buvo 18 metų amžiaus, o vyriausias – 99 metų.

3 lentelė. Respondentai pagal amžiaus grupes.

Amžiaus grupė	Proc.
---------------	-------

18–29 metų amžiaus	8 proc.
30–44 metų amžiaus	23 proc.
45–59 metų amžiaus	37 proc.
60 + metų amžiaus	32 proc.

Apklausoje respondentai nurodė savo gyvenamąją savivaldybę, pasirinkdami vieną iš 60 galimų variantų. Siekiant tiksliau apibūdinti duomenis, savivaldybės buvo sugrupuotos: penki didmiesčiai išskirti atskirai, miestų savivaldybės sujungtos į grupę „Kiti miestai“, o rajonų savivaldybės – į bendrą grupę „Miesteliai ir kaimo vietovės“. Gyventojų pasiskirstymas pateiktas 4 lentelėje.

4 lentelė. Respondentai pagal gyvenamąją vietą

Apskritis	Proc.
Vilnius	8 proc.
Kaunas	9 proc.
Klaipėda	4 proc.
Šiauliai	17 proc.
Panevėžys	3 proc.
Kiti miestai	8 proc.
Miesteliai ir kaimo vietovės	51 proc.

5 lentelė. Respondentai pagal negalios grupę.

Negalia	Proc.
---------	-------

Judėjimo negalia	28 proc.
Regos negalia	5 proc.
Klausos negalia	8 proc.
Psichosocialinė negalia	9 proc.
Intelekto negalia	9 proc.
Vidaus ligos	19 proc.
Kompleksinė negalia	16 proc.
Nežino, ar nenori nurodyti	5 proc.

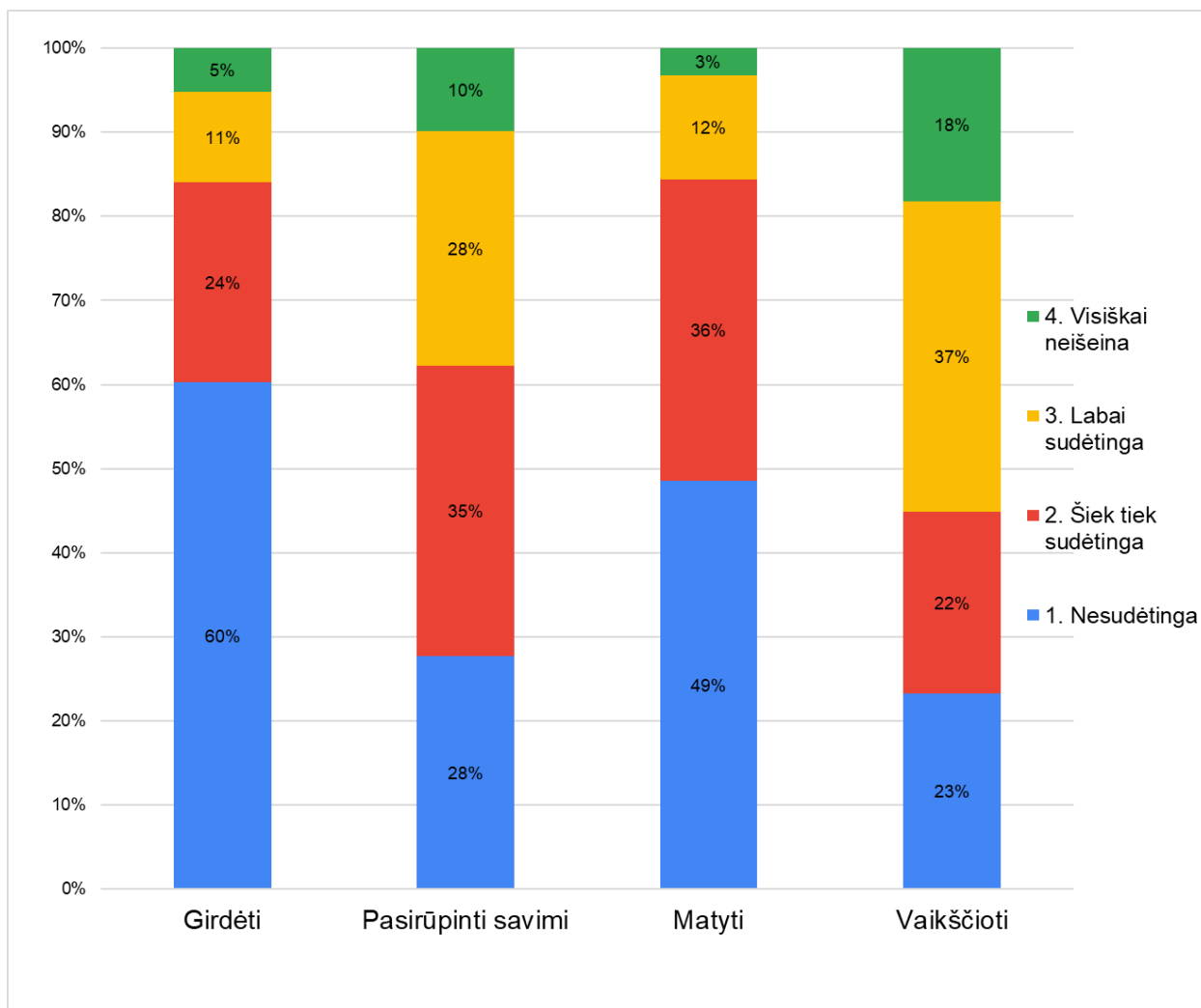
Atliekant šią apklausą buvo svarbu ne tik identifikuoti žmogaus negalią, bet ir išsiaiškinti individualius poreikius. Tyrime buvo naudojami Vašingtono grupės (angl. *Washington Group*)² parengti klausimynai, skirti apklausose negalią identifikuoti funkcinio, o ne teisinio statuso principu. Vašingtono grupė siekia teikti nuoseklią ir palyginamą informaciją apie negalią, taikydama standartizuotus klausimus, leidžiančius nustatyti ne tik žmogaus negalią, bet ir individualius poreikius, taip suvienodinant šią sistemą visame pasaulyje.

Remiantis Vašingtono grupės klausimynu, tyrimo respondentų buvo klausiama, kiek jiems sudėtinga vaikščioti ar lipti laiptais, pasirūpinti savimi, girdėti, matyti. Svarbu atkreipti dėmesį, kad nurodytas sunkumas dar nereiškia negalios diagnozės (pvz., žmogus nurodęs girdėjimo sunkumus nebūtinai turi klausos negalią). Todėl šie klausimai yra reikšmingesni už specifinės negalios nurodymą, nes atskleidžia tikruosius žmogaus poreikius.

Tyrimo duomenimis, sunkumų girdėti turėjo 16 proc. respondentų, atsakiusių į šį klausimą, o dar 24 proc. nurodė, kad girdėti jiems šiek tiek sudėtinga. Pasirūpinti savimi yra sudėtinga 38 proc. respondentų, o dar 35 proc. šiek tiek sudėtinga. Labai sudėtinga, ar visai neišeina matyti 15

² Washington group klausimynai. Nuoroda internete: <https://www.washingtongroup-disability.com/question-sets/>

proc. atsakiusių, o dar 36 proc. nurodė, kad šiek tiek sudėtinga matyti. Dauguma (55 proc.), kurie atsakė į šį klausimą, teigė, kad jiems visiškai neišeina, ar labai sudėtinga vaikščioti.

1 pav. Respondentų poreikių įsivertinimas.

Vertinant respondentų gebėjimą pasirūpinti savimi pagal negalias, paaiškėjo, kad daliai asmenų tai atlikti savarankiškai yra labai sudėtinga arba visiškai neįmanoma. Tarp žmonių su judėjimo negalia 15 proc. nurodė, kad jie visiškai negali pasirūpinti savimi, o dar 45 proc. tai labai sudėtinga. 18 proc. asmenų, turinčių kompleksinę negalią visiškai negali savimi pasirūpinti, o 35 proc. nurodė, kad tai labai sudėtinga. Tarp sergančių vidaus ligomis 2 proc. visai negali pasirūpinti savimi, o 22 proc. patiria didelių sunkumų. Žmonės su intelekto negalia teigia, kad jiems labai sunku pasirūpinti savimi (14 proc.), o 5 proc. tai visiškai nepavyksta.

Asmenims, kuriems labai sunku, ar visai nepavyksta savimi pasirūpinti, tikėtina, reikėtų nuolatinės pagalbos ekstremalios situacijos metu, ypač evakuojantis, o taip pat atvykus į gyventojų priėmimo punktą ar laikiną gyvenamąją vietą.

Respondentų kalba, užimtumas ir gyvenamoji padėtis

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama įvertinti respondentų kasdienio bendravimo kalbą, užimtumą ir gyvenamąją padėtį, nes šie veiksniai yra svarbūs planuojant informacijos prieinamumą ir pagalbos teikimą ekstremaliųjų situacijų metu.

Dauguma tyrimo dalyvių (87 proc.) nurodė, kad dažniausiai bendrauja lietuvių kalba. 5 proc. respondentų kaip pagrindinę bendravimo kalbą įvardijo lietuvių gestų kalbą, 4 proc. – rusų kalbą, o 1 proc. – lenkų kalbą.

Vertinant respondentų užimtumą, nustatyta, kad 33 proc. tyrimo dalyvių šiuo metu dirba, 58 proc. – nedirba, o 4 proc. nurodė, kad mokosi.³ Dar 5 proc. respondentų pažymėjo, kad nežino arba nenorėjo nurodyti savo užimtumo.

Kalbant apie gyvenamąją padėtį, 8 proc. respondentų nurodė, kad gyvena globos įstaigoje – socialinės globos namuose arba grupinio gyvenimo namuose. Didžioji dalis apklaustųjų (90 proc.) nurodė, kad globos įstaigoje negyvena.

6 lentelė. Respondentų gyvenamoji padėtis

Gyvenamoji padėtis	Proc.
Vienas (-a)	37 proc.
Su artimaisiais, neturinčiais negalios	35 proc.
Su artimaisiais, ar kitais žmonėmis, turinčiais negalią	18 proc.
Nežino, ar nenorėjo atsakyti	1 proc.
Klausimą praleido, nes gyvena globos įstaigoje	9 proc.

³ Dalis respondentų galėjo ir dirbti, ir mokytis.

Naudojimas skaitmeninėmis technologijomis

Šiame skyriuje buvo vertinami respondentų skaitmeninių technologijų naudojimo įpročiai, kurie yra reikšmingi informacijos sklaidai ir pasiekiamumui ekstremaliųjų situacijų metu.

Tyrimo duomenys rodo, kad maždaug trečdalis respondentų (31 proc.) internetu nesinaudoja. Dauguma apklaustųjų (57 proc.) nurodė, kad internetu naudojasi kiekvieną dieną, o dar 12 proc. – kelis kartus per savaitę arba rečiau.

Žmonės su klausos negalia dažniausiai, palyginti su kitomis grupėmis, nurodė, kad kasdien naudojasi internetu – net 78 proc. . Tarp žmonių su intelekto ir psichosocialine negalia daugiau nei pusė taip pat kasdien naudojasi internetu – atitinkamai 59 proc. ir 54 proc. . Tuo tarpu 37 proc. žmonių su regos negalia teigė, kad internetu nesinaudoja, taip pat nurodė ir 42 proc. asmenų su kompleksine negalia.

Analizuojant naudojamą mobiliuoju telefonu, nustatyta, kad 65 proc. respondentų naudojasi išmaniaisiais telefonais, 25 proc. – mygtukiniais telefonais, o 9 proc. nurodė, kad mobiliuoju telefonu nesinaudoja.

2. Prevencija

Informacijos apie pasirengimą ieškojimas

Tyrimo metu respondentų buvo klausiama, ar jie yra ieškoję informacijos apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms. Daugiau nei pusė apklaustųjų (59 proc.) nurodė, kad tokios informacijos neieškojo, o 41 proc. teigė jos ieškoję.

Vertinant informacijos ieškojimą pagal negalios pobūdį (žr. 7 lentelę), matyti, kad dažniau informacijos ieškojo asmenys su klausos negalia (53 proc.), taip pat asmenys su kompleksine negalia ir vidaus ligomis (po 49 proc.). Rečiausiai informacijos ieškojo respondentai, turintys psichosocialinę (20 proc.) ir intelekto negalią (25 proc.). Šie skirtumai gali rodyti galimus informacijos prieinamumo, ar informacijos paieškos gebėjimų skirtumus tarp negalios grupių.

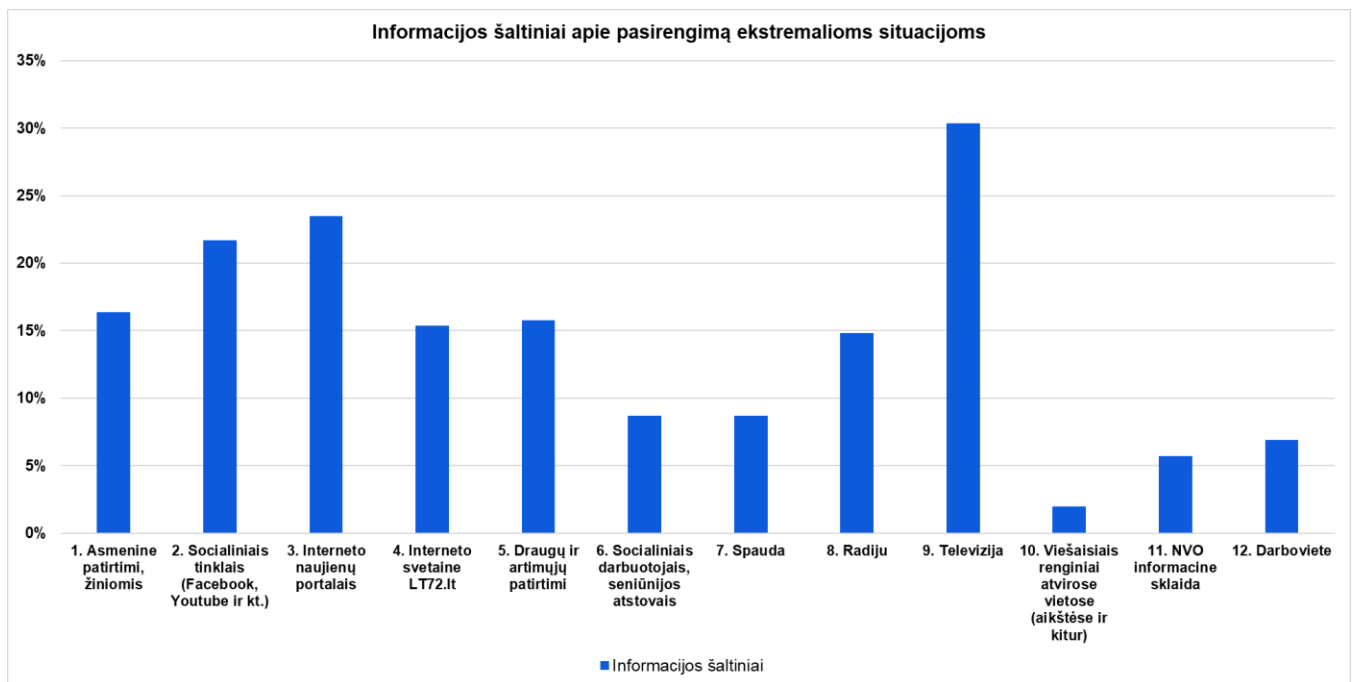
7 lentelė. Informacijos ieškojimas pagal negalią.

Ar ieškojote informacijos apie pasirengimą ekstremalios situacijoms pagal negalią (proc.)	Taip	Ne	Iš viso

Judėjimo	40 proc.	60 proc.	100 proc.
Regos	37 proc.	63 proc.	100 proc.
Klausos	53 proc.	48 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	20 proc.	80 proc.	100 proc.
Intelektu	25 proc.	75 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	49 proc.	51 proc.	100 proc.
Kompleksinė	49 proc.	51 proc.	100 proc.

Vertinant informacijos apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ieškojamą pagal gyvenamąją vietą, matyti tam tikri skirtumai tarp miestų. Vilniuje ir Klaipėdoje po 55 proc. respondentų nurodė, kad informacijos ieškojo. Panevėžyje tokių buvo 54 proc., Kaune – 48 proc. Kituose miestuose 43 proc. nurodė informacijos ieškoję. Mažiausia dalis buvo Šiaulių mieste – 21 proc. Miestelių, ar kaimo vietovių gyventojų grupėje 43 proc. atsakiusiųų teigė, kad ieškojo informacijos apie pasirengimą ekstremalioms situacijoms.

Analizuojant informacijos paieškos šaltinius, matyti, kad dažniausiai respondentai naudojami televizija (30 proc.). Kiek rečiau informacijos ieškoma interneto naujienų portaluose (23 proc.) ir socialiniuose tinkluose (22 proc.).

2 pav. Informacijos šaltiniai apie pasirengimą ekstremalioms situacijoms

Mažiausiai informacijos apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ieškoma renginiuose ar viešose vietose (2 proc.), taip pat nevyriausybinių organizacijų (NVO) skelbiamoje informacijoje (6 proc.) bei darbovietėje (7 proc.).

Atskirai buvo vertinamas naudojimas LT72 interneto svetaine kaip informacijos apie pasirengimą šaltiniu. Apie 15 proc. respondentų nurodė, kad naudojami šia svetaine. Detaliau pasidomėjus respondentų patirtimi, paaiškėjo, kad 24 proc. apklaustųjų apie LT72 svetainę nežino arba nėra apie ją girdėję, o 16 proc. nurodė internetu nesinaudojantys.

Analizuojant svetainės LT72 prieinamumą skirtingoms negalios grupėms, matoma, kad informacija prieinama ir suprantama maždaug pusei respondentų su judėjimo (49 proc.) ir klausos (53 proc.) negaliomis. Informacija per sudėtinga suprasti asmenims su psichosocialine negalia (13 proc.), taip pat 16 proc. asmenų su vidaus ligomis, ir 14 proc. su kompleksine negalia. Daugiau nei penktadalis visų negalios grupių pažymėjo, kad interneto svetainę LT72 jiems nėra girdėta. Dažniausiai asmenims su intelekto (41 proc.), ar psichosocialine negalia (30 proc.), regos negalia (26 proc.), po 24 proc. asmenų su vidaus ligomis, ar kompleksine negalia ir 23 proc. asmenų su klausos negalia.

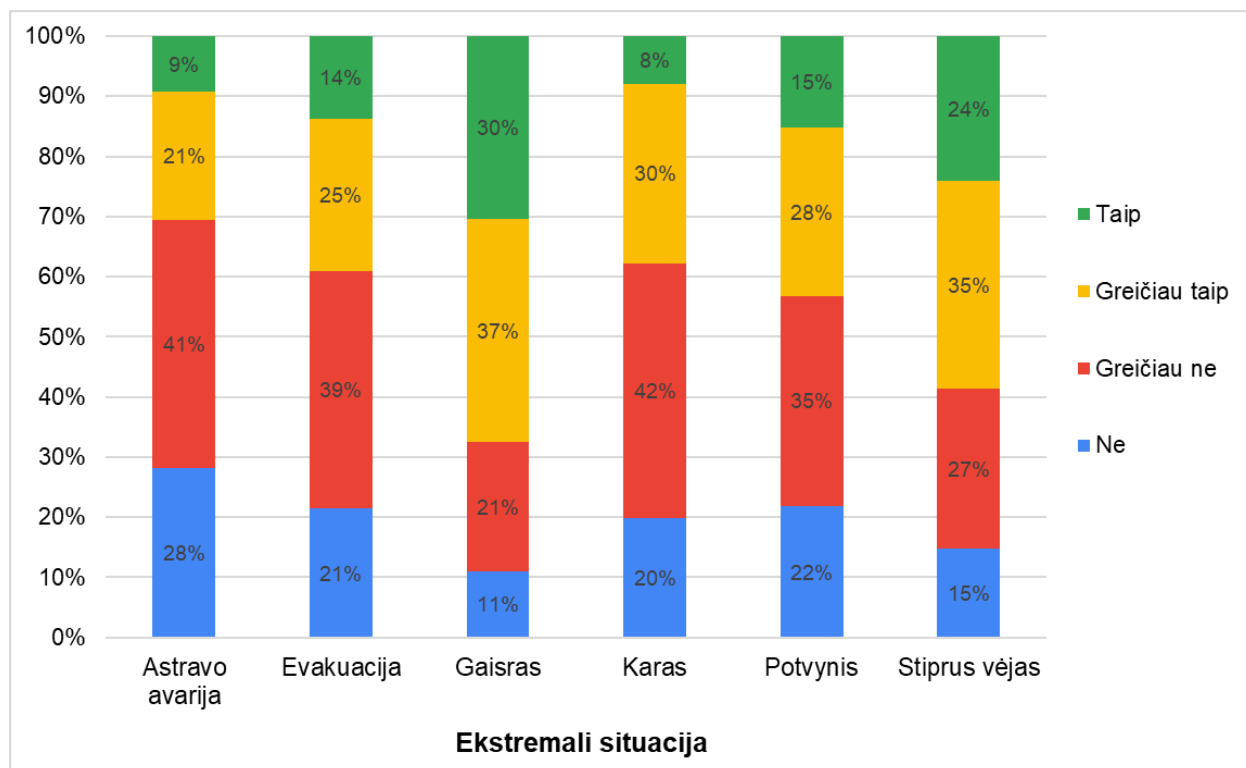
Palyginus su 2022 m. VRM atliktos apklausos duomenimis, matyti reikšmingas skirtumas: tuomet LT72, kaip vieną dažniausiai naudojamų informacijos šaltinių, nurodė 5 proc. respondentų (N=1703), o šių metų apklausoje – apie 15 proc. (N=507). Tai gali rodyti didėjantį LT72 svetainės žinomumą ir naudojimą informacijai apie ekstremalias situacijas. Vis dėlto rezultatus reikėtų vertinti atsižvelgiant į skirtingą apklausų imčių dydį ir galimus demografinius tiriamųjų grupių skirtumus. Be to, reikšminga dalis respondentų nurodė apie LT72 nežinantys (24 proc.) arba nesinaudojantys internetu (16 proc.), taip pat dalis žmonių (10 proc.) nurodė, kad šioje interneto svetainėje pateikiama informacija jiems yra per sudėtinga suprasti. Nepaisant galimo augimo, informacijos prieinamumo klausimas išlieka aktualus.

Žinojimas kaip elgtis ekstremalių situacijų metu

Apklausos dalyvių buvo prašoma įsivertinti, ar jie žinotų, kaip elgtis įvairių ekstremaliųjų situacijų metu (žr. 3 pav.).

Didžiausia dalis respondentų nurodė, kad nežinotų, kaip elgtis Astravo atominės elektrinės avarijos atveju – taip teigė 70 proc. atsakiusiųjų (pasirinkę atsakymo variantus „ne“ arba „greičiau ne“). Taip pat daug respondentų nežinotų, kokių veiksmų reikėtų imtis karo (62 proc.) ir evakuacijos (60 proc.) atveju.

Daugiau nei pusė apklaustųjų (57 proc.) nurodė, kad nežinotų, kaip elgtis potvynio metu. Tuo tarpu gaisro ir stipraus vėjo atvejais daugiau respondentų teigė žinantys, kaip elgtis – atitinkamai 67 proc. ir 59 proc. .

3 pav. Respondentų žinios kaip elgtis ekstremalių situacijų metu.

Įspėjamieji pranešimai

Tyrimo metu taip pat buvo vertinama respondentų patirtis gaunant įspėjamuosius pranešimus apie galimas nelaimes. Dauguma apklaustųjų (64 proc.) nurodė, kad yra gavę įspėjamuosius pranešimus į mobilųjį telefoną ir suprato, kokių veiksmų turėtų imtis. 16 proc. respondentų teigė, kad pranešimus yra gavę, tačiau jų nesuprato, o 7 proc. nurodė, kad perspėjančių pranešimų nėra gavę.

Įspėjamųjų pranešimų gavimas ir jų supratimas skyrėsi priklausomai nuo negalios pobūdžio (žr. 8 lentelę). Daugiau nei pusė respondentų kiekvienoje negalios grupėje nurodė, kad pranešimus gavo ir suprato, ką daryti. Didžiausia dalis tokių atsakymų buvo tarp asmenų su klausos negalia (78 proc.), lyginant su kitomis negalios grupėmis. Tai rodo, kad įspėjamieji pranešimai kurčiųjų bendruomenei tampa vis labiau prieinami. Taip pat 67 proc. asmenų su judėjimo negalia ir tiek pat sergančių vidaus ligomis nurodė gavę pranešimus ir supratę, ką daryti. Tarp asmenų su kompleksine negalia tokių buvo 73 proc., o po 57 proc. žmonių su psichosocialine ir intelekto

negalia taip pat teigė gavę pranešimus ir supratę, kaip reikėtų elgtis. Mažiausia dalis buvo tarp asmenų su regos negalia – 52 proc. nurodė gavę pranešimus ir supratę, ką daryti.

Pranešimus gavo, tačiau jų nesuprato 18 proc. asmenų su intelekto negalia, 17 proc. su psichosocialine negalia, ir tiek pat žmonių su judėjimo negalia.

Pranešimų dažniausiai nebuvo gavę asmenys su regos negalia (19 proc.). Taip pat jų negavo 11 proc. respondentų su kompleksine negalia, o kitose negalios grupėse tokių atsakymų dalis nesiekė 10 proc.

Penktadalis asmenų su psichosocialine negalia (20 proc.) nurodė, kad neturi mobilaus telefono, ar juo nesinaudoja. Tarp kurčiųjų tokių buvo 8 proc., o tarp asmenų su judėjimo ir intelekto negalia – po 7 proc. Dar 11 proc. asmenų su intelekto negalia nurodė, kad nežino, ar nenori atsakyti į klausimą apie perspėjimo pranešimų gavimą.

8 lentelė. Įspėjamųjų pranešimų gavimas pagal negalią

Įspėjamųjų pranešimų gavimas pagal negalią (proc.)	Gavo ir suprato ką daryti	Gavo, bet nesuprato pranešimo	Buvo šalia kito žmogaus, kuris gavo pranešimą	Negavo jokių pranešimų	Neturi mobiliojo telefono, ar nesinaudoja	Nežinau	Iš viso
Judėjimo	67 proc.	17 proc.	3 proc.	5 proc.	7 proc.	1 proc.	100 proc.
Regos	52 proc.	11 proc.	15 proc.	19 proc.	0 proc.	4 proc.	100 proc.
Klausos	78 proc.	10 proc.	3 proc.	3 proc.	8 proc.	0 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	57 proc.	17 proc.	2 proc.	4 proc.	20 proc.	0 proc.	100 proc.
Intelekto	57 proc.	18 proc.	2 proc.	5 proc.	7 proc.	11 proc.	100 proc.

Vidaus ligos	67 proc.	15 proc.	5 proc.	7 proc.	6 proc.	1 proc.	100 proc.
Kompleksinė	73 proc.	18 proc.	4 proc.	11 proc.	4 proc.	2 proc.	100 proc.

Palyginus su 2022 m. VRM atlikta žmonių su negalia apklausa, matyti tam tikri skirtumai: dauguma VRM apklausos dalyvių (73 proc. , N=1703) nurodė, kad yra gavę įspėjamuosius pranešimus, o 21 proc. teigė, kad jų nėra gavę. 2026 metų apklausoje, be to, buvo klausiama, ar respondentai suprato gautus pranešimus. Tai pabrėžia ne tik pranešimų gavimo svarbą, bet ir jų suprantamumą bei prieinamumą. Nepaisant mažesnės apklausos imties (N=507), matyti, kad šiais metais žmonių, negaunančių pranešimų dalis yra mažesnė (7 proc.) nei 2022 m. VRM apklausoje. Tai gali rodyti geresnį informacijos pasiekiamumą arba skirtumus tarp tiriamųjų grupių.

3. Pasirengimas ekstremalioms situacijoms

Dalyvavimas mokymuose

Tyrimo duomenimis, mokymuose, skirtuose pasirengti ekstremaliosioms situacijoms (stichinėms ar žmogaus sukeltoms nelaimėms), bent kartą ar daugiau yra dalyvavę 34 proc. respondentų. 26 proc. nurodė nežinoję, kad tokie mokymai vyksta. Dar 25 proc. apklaustųjų teigė apie mokymus žinantys, tačiau juose nedalyvavo.

Praktinių įgūdžių įsivertinimas

Respondentų buvo prašoma įsivertinti praktinius įgūdžius, kurie būtų reikalingi ruošiantis ekstremaliosioms situacijoms, jų metu ar prireikus suteikti pirmąją pagalbą. Palankiausiai įvertintas gebėjimas susidėti išvykimo krepšį – 46 proc. respondentų nurodė manantys, kad gebėtų tai padaryti. Vertinant pagal negalią, dažniausiai šį gebėjimą įvardijo kurtieji (60 proc.), žmonės su judėjimo ir regos negalia (po 52 proc.) bei asmenys, sergantys vidaus ligomis (55 proc.). Tuo tarpu 27 proc. žmonių su intelekto negalia ir 33 proc. su psichosocialine negalia nurodė, kad galėtų susidėti išvykimo krepšį. Analizuojant pagal tikslines grupes, visų trijų grupių vertinimai buvo panašūs: 49 proc. žmonių su negalia artimųjų, 47 proc. pačių žmonių su negalia ir 44 proc. specialistų, teikiančių paslaugas, teigė galintys susikrauti išvykimo krepšį.

35 proc. respondentų nurodė galintys perduoti tikslią informaciją pagalbos tarnyboms. Po 25 proc. kurčiųjų ir neregijų bendruomenės atstovų teigė galintys perduoti tokią informaciją, o tarp žmonių su intelekto negalia šį gebėjimą įvardijo 16 proc. respondentų. 23 proc. apklaustųjų

pažymėjo gebantys naudotis gesintuvu. Iš tikslinių grupių geriausiai savo įgūdžius naudotis gesintuvu vertino žmonių su negalia artimieji (25 proc.), tuo tarpu žmonės su negalia ir paslaugas teikiantys specialistai savo gebėjimus vertino vienodai (po 23 proc.).

Vertinant pirmosios pagalbos įgūdžius, tik 7 proc. respondentų nurodė gebantys naudotis automatiniu išoriniu defibriliatoriumi (AED). 17 proc. teigė mokantys suteikti pirmąją pagalbą – atlikti širdies masažą ar dirbtinį kvėpavimą. Tarp žmonių su intelekto negalia 7 proc. įvertino, kad galėtų suteikti pirmąją pagalbą kitam asmeniui, tarp asmenų su psichosocialine negalia – 13 proc., su judėjimo negalia – 14 proc. Lyginant negalios grupes, aukščiausią pasirengimą suteikti pirmąją pagalbą nurodė žmonės su regos negalia (30 proc.), taip pat vidaus ligomis (24 proc.).

Analizuojant pagal tikslines grupes, geriausiai savo gebėjimą suteikti pirmąją pagalbą vertino žmonių su negalia artimieji (22 proc.), paslaugas teikiantys darbuotojai – 17 proc., o patys žmonės su negalia – 15 proc. .

24 proc. teigė, kad galėtų padėti kitam žmogui panikos būsenoje, o 16 proc. atsakiusių nurodė gebantys suteikti pagalbą epilepsijos priepuolio metu. Visų negalios grupių pasirengimas padėti epilepsijos priepuolio atveju buvo panašus (15–20 proc.), kai žmonių su psichosocialine negalia – 13 proc., ir vidaus ligomis – 20 proc. .

17 proc. visų respondentų pažymėjo, kad negebėtų atlikti nė vieno iš paminėtų veiksmų. Socialinės srities darbuotojai dažniau nei kitos tikslinės grupės nurodė galintys padėti žmogui panikos būsenoje (25 proc.). Panašūs vertinimai fiksuoti ir tarp žmonių su negalia artimųjų (24 proc.) bei pačių žmonių su negalia (23 proc.).

Pasiruošimo ekstremalioms situacijoms veiksmai

Apklauskos metu buvo siekiama nustatyti, kokių konkrečių pasirengimo veiksmų žmonės su negalia ėmėsi pasiruošimo ekstremalioms situacijoms metu (žr. 9 lentelę). Dauguma respondentų (52 proc.) nurodė turintys nuolat vartojamų vaistų atsargų bent 72 valandoms. 30 proc. teigė, kad jų namuose būtų pakankamai maisto ir vandens bent trims paroms.

Pasirengimą gaisro atvejui galima vertinti vidutiniškai: 41 proc. respondentų nurodė turintys automatinius dūmų detektorius, tačiau 40 proc. jų neturi. Gesintuvą namuose turi 22 proc. apklaustųjų, o 65 proc. nurodė jo neturintys.

Pasirengimas karo ar evakuacijos atvejui išlieka nepakankamas. Išvykimo krepšį su būtiniausiais daiktais ir dokumentais turi 8 proc. respondentų, iš kurių 7 proc. nurodė turintys su

negalia susijusių būtinų priemonių. 10 proc. apklaustųjų teigė turintys sudarytą veiksmų planą ekstremalios situacijos atveju, o daugiau nei pusė (54 proc.) tokio plano neturi. Svarbu paminėti, kad tik 16 proc. respondentų nurodė turintys namuose rūsį, pritaiktą slėpimuisi.

9 lentelė. Veiksmai, kurių respondentai ėmėsi, kad apsaugotų save ir savo turtą

	Taip	Ne	Iš dalies	Nežinau/ neaktualu	Iš viso
1. Esu pasiruošęs(-usi) išvykimo krepšį su būtiniaisiais daiktais ir dokumentais	8 proc.	64 proc.	22 proc.	5 proc.	100 proc.
2. Mano krepšyje yra su negalia susijusios techninės pagalbos priemonės ir reikalinga įranga	7 proc.	65 proc.	21 proc.	7 proc.	100 proc.
3. Turiu maisto, vandens atsargų 72 valandoms	30 proc.	35 proc.	29 proc.	6 proc.	100 proc.
4. Turiu nuolat vartojamų vaistų atsargų 72 valandoms	52 proc.	17 proc.	26 proc.	5 proc.	100 proc.
5. Turiu jodo tablečių	21 proc.	62 proc.	7 proc.	10 proc.	100 proc.

6. Turiu namuose dujokaukę, respiratorių ar vatos ir marlės raiščiams pasiruošti	13 proc.	60 proc.	18 proc.	9 proc.	100 proc.
7. Namuose yra rūšys pritaikytas slėpimuisi	16 proc.	59 proc.	14 proc.	11 proc.	100 proc.
8. Namuose esu įsirengęs (-usi) autonominius dūmų detektorius	41 proc.	40 proc.	12 proc.	7 proc.	100 proc.
9. Turiu namuose gesintuvą	22 proc.	65 proc.	4 proc.	9 proc.	100 proc.
10. Esu pasirengęs veiksmų planą kaip elgsiuosi nelaimės atveju	10 proc.	54 proc.	25 proc.	11 proc.	100 proc.
11. Su artimaisiais / kartu gyvenančiais esame aptarę ir suplanavę, ką darytume ekstremalios situacijos metu.	14 proc.	57 proc.	22 proc.	7 proc.	100 proc.

Palyginus su Vidaus reikalų ministerijos (2022) atlikta apklausa (N=1703), tendencijos išlieka panašios, nors dėl skirtingų imčių rezultatų palyginimą reikėtų vertinti atsargiai. VRM tyrime 55 proc. respondentų turėjo dūmų detektorius (šiam tyrime – 41 proc.), o gesintuvą 27 proc. (šiam tyrime – 22 proc.). Karo grėsmėms pasirengimas abiejuose tyrimuose išlieka silpnas: 2022 m. 34 proc. respondentų turėjo jodo tablečių, o šiam tyrime 21 proc.; pritaiktą rūšį slėpimuisi nurodė turintys 21 proc. (šiam tyrime 16 proc.); veiksmų planą 15 proc. (šiam tyrime – 10 proc.). Nors skirtumai nėra dideli, atsižvelgiant į skirtingas imtis ir tyrimų laikotarpius,

galima teigti, kad žmonių su negalia pasirėngimo lygis per šį laikotarpį reikšmingai nepadidėjo, o karo ar evakuacijos scenarijams pasiruošimas išlieka vienas silpniausių.

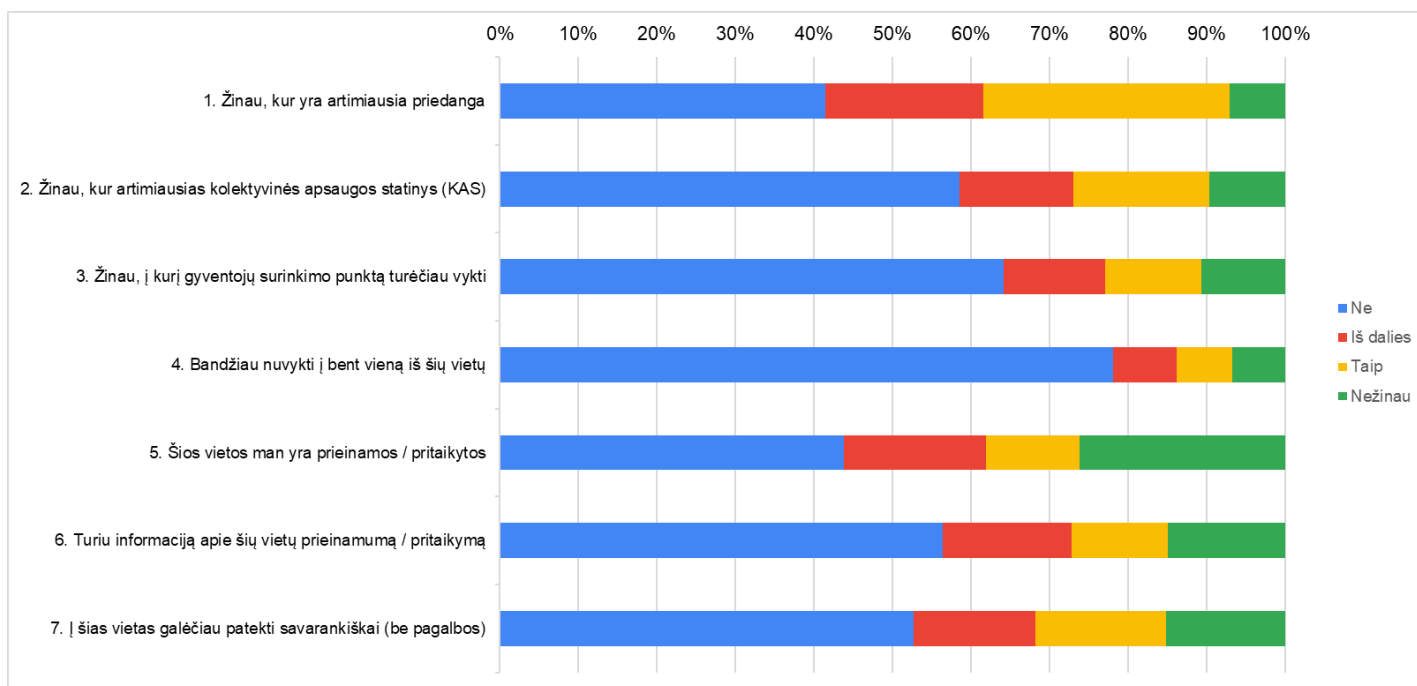
Techninės pagalbos priemonės

Apklausos metu respondentų buvo klausiama, ar jie yra pasirūpinę techninės pagalbos priemonėmis, kurių galėtų prireikti evakuacijos atveju (pavyzdžiui, asmens su negalia vežimėliu, baltąja lazdele ar laiptų kopikliu).

26 proc. respondentų nurodė turintys reikalingas priemones namuose, o dar 4 proc. teigė informavę seniūnijos darbuotojus apie savo poreikius. 20 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad tokių priemonių neturi, nors jos būtų reikalingos evakuacijos metu. 30 proc. respondentų nurodė, kad techninės pagalbos priemonės jiems nėra reikalingos.

Žinios apie KAS, priedangas ir gyventojų surinkimo punktus

Respondentų buvo paprašyta įvertinti septynis teiginius apie priedangas, kolektyvinės apsaugos statinius (KAS) ir gyventojų surinkimo punktus. Šiuo klausimu siekta išsiaiškinti jų žinias apie šias vietas bei atliktus ar neatliktus veiksmus (žr. 4 pav.).

4 pav. Teiginių apie priedangas, kolektyvinės apsaugos statinius (KAS) ir gyventojų surinkimo punktus įvertinimas

31 proc. respondentų nurodė žinantys, kur yra artimiausia priedanga. Tuo tarpu daugiau nei pusė (59 proc.) nežino, kur yra jiems artimiausias KAS. 12 proc. apklaustųjų teigė žinantys, į kurį gyventojų surinkimo punktą turėtų vykti evakuacijos metu.

Tik 7 proc. respondentų nurodė, kad yra bandę nuvykti į bent vieną iš paminėtų vietų, o 78 proc. to nėra bandę daryti. 44 proc. apklaustųjų teigė, kad artimiausios priedangos, KAS ar gyventojų surinkimo punktai jiems nėra prieinami. 12 proc. respondentų nurodė gavę informaciją apie šių vietų prieinamumą.

Priedangų prieinamumo vertinimas skyrėsi priklausomai nuo to, ar respondentai buvo apsilankę artimiausioje priedangoje (ar kitoje vietoje, apie kurią buvo klausiama). Tarp apsilankusiųjų 67 proc. nurodė, kad priedanga yra jiems prieinama, o po 17 proc. ją įvertino kaip iš dalies prieinamą arba neprieinamą. Tuo tarpu tarp tų, kurie nurodė nė karto neapsilankę, daugiau nei pusė (53 proc.) manė, kad priedanga nėra prieinama (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Priedangų prieinamumas tarp nors kartą apsilankusiųjų

Priedangų prieinamumas tarp nors kartą apsilankusių (proc.)	Prieinama	Iš dalies	Neprieinama	Nežinau/neaktualu	Iš viso
Apsilankė	67 proc.	17 proc.	17 proc.	0 proc.	100 proc.
Neapsilankė	8 proc.	14 proc.	53 proc.	26 proc.	100 proc.
Iš dalies	12 proc.	71 proc.	10 proc.	7 proc.	100 proc.
Nežinau	3 proc.	6 proc.	12 proc.	79 proc.	100 proc.

Šie duomenys leidžia daryti prielaidą, kad prieinamumo vertinimas ne visais atvejais grindžiamas asmenine patirtimi – jis gali būti susijęs ir su bendromis nuostatomis ar kitais informacijos šaltiniais apie priedangų (ne)prieinamumą.

Vertinant galimybę savarankiškai pasiekti šias vietas, 17 proc. tyrimo dalyvių teigė galintys tai padaryti be pagalbos, o 53 proc. nurodė, kad pagalba jiems būtų reikalinga.

Analizuojant priedangų ar kitos infrastruktūros prieinamumo vertinimą pagal negalios grupes, asmenys turintys vidaus ligų (53 proc.), kompleksinę ar judėjimo negalią (48 proc.) dažniausiai nurodė, kad priedangos nėra pritaikytos jų poreikiams. Tik 6 proc. asmenų su judėjimo negalia nurodė, kad priedangos jiems yra prieinamos (žr. 11 lentelę). Tarp asmenų su regos ir klausos negalia po maždaug 45 proc. respondentų nurodė, kad priedangos jiems nėra prieinamos.

Rečiau neprieinamumą pažymėjo asmenys su psichosocialine (33 proc.), ir su intelekto negalia (16 proc.).

11 lentelė. Priedangų prieinamumas pagal skirtingas negalias

Priedangų prieinamumas skirtingoms negalioms (proc.)	Prieinama	Iš dalies prieinama	Neprieinama	Nežinau/ neaktualu	Iš viso
Judėjimo	6 proc.	20 proc.	48 proc.	26 proc.	100 proc.
Regos	19 proc.	11 proc.	44 proc.	26 proc.	100 proc.
Klausos	15 proc.	18 proc.	45 proc.	23 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	17 proc.	13 proc.	33 proc.	37 proc.	100 proc.
Intelekto	20 proc.	27 proc.	16 proc.	36 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	10 proc.	16 proc.	52 proc.	22 proc.	100 proc.
Kompleksinė	12 proc.	16 proc.	53 proc.	19 proc.	100 proc.

Nemaža dalis respondentų iš kiekvienos negalios grupės rinkosi variantą „Nežinau/neaktualu“ (žr. 11 lentelę). Tai gali rodyti informacijos apie priedangų prieinamumą trūkumą, ar tai, kad

žmonės patys nebuvo apsilankę priedangose, KAS, ar vietose, kur būtų įrengti gyventojų surinkimo punktai.

Dalyvavimas sprendimų priėmimo bendruomenėje

Apklausoje metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, ar žmonės su negalia yra dalyvavę bendruomenės pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms veiklose ar sprendimų priėmimo procesuose. 27 proc. respondentų nurodė tokiose veiklose dalyvavę. Tarp jų dažniausiai buvo asmenys su regos (37 proc.), ir klausos (35 proc.) negaliomis, taip pat intelekto – 34 proc. Lyginant tarp negalios grupių, rečiausiai dalyvavimą pasirengimo, ar sprendimų priėmimo veiklose nurodė asmenys su psichosocialine negalia (20 proc.). Dar 27 proc. teigė, kad nedalyvavo, tačiau norėtų prisidėti prie vietos bendruomenėje vykdomų pasirengimo veiklų ar sprendimų priėmimo. Didžiausia dalis norinčiųjų buvo tarp žmonių su psichosocialine negalia (37 proc.), taip pat intelekto (36 proc.).

26 proc. respondentų pažymėjo, kad nėra dalyvavę ir dalyvauti nenorėtų. Tarp jų daugiausia buvo asmenų, turinčių vidaus ligų (36 proc.), taip pat judėjimo negalią (32 proc.). Tik 9 proc. asmenų su intelekto negalia teigė, kad nenorėtų dalyvauti pasirengimo veiklose. Detalesni duomenys pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Dalyvavimas pasirengimo veiklose ir sprendimų priėmimuose pagal negalią

Dalyvavimas pasirengimo veiklose ir sprendimų priėmimuose pagal negalią (proc.)	Taip	Ne, bet norėčiau	Ne, ir nenoriu prisidėti	Nežinau	Iš viso
Judėjimo	25 proc.	23 proc.	32 proc.	20 proc.	100 proc.
Regos	37 proc.	26 proc.	19 proc.	19 proc.	100 proc.
Klausos	35 proc.	28 proc.	20 proc.	18 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	20 proc.	37 proc.	24 proc.	20 proc.	100 proc.
Intelekto	34 proc.	36 proc.	9 proc.	20 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	22 proc.	24 proc.	36 proc.	18 proc.	100 proc.

Kompleksinė	27 proc.	27 proc.	27 proc.	19 proc.	100 proc.
-------------	----------	----------	----------	----------	-----------

Analizuojant duomenis pagal gyvenamąją vietą (žr. 13 lentelę), matyti reikšmingi skirtumai tarp savivaldybių. Vilniuje ir Kaune apie trečdalis respondentų nurodė jau dalyvavę pasirengimo veiklose (36 proc. ir 35 proc. atitinkamai), panaši situacija ir Klaipėdoje (35 proc.). Panevėžyje išsiskiria didesnė dalis nedalyvavusių, bet norinčių prisidėti (46 proc.). Tuo tarpu Šiauliuose fiksuotas mažiausias dalyvavimas (5 proc.) ir didžiausia dalis nenorinčių dalyvauti (57 proc.). Kituose miestuose 21 proc. žmonių teigė dalyvavę pasirengimo veiklose, 36 proc. respondentų nurodė nedalyvavę, bet norintys prisidėti. Maždaug trečdalis (31%) miestelių, ar kaimo vietovių gyventojų nurodė jau dalyvavę pasirengimo veiklose, ar sprendimų priėmime, beveik tiek pat – 28 proc. norėtų prisidėti, ir dar 23 proc. dalyvauti nenorėtų. Detalesni duomenys pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Dalyvavimas pasirengimo veiklose ir sprendimų priėmimuose pagal gyvenamą vietą

Dalyvavimas pasirengimo veiklose ir sprendimų priėmimuose pagal gyvenamą vietą (proc.)	Taip, esu dalyvavęs (-usi)	Ne, bet norėčiau prisidėti	Ne, nenoriu dalyvauti	Nežinau	Iš viso
Vilnius	36 proc.	38 proc.	12 proc.	14 proc.	100 proc.
Kaunas	35 proc.	28 proc.	13 proc.	24 proc.	100 proc.
Klaipėda	35 proc.	25 proc.	15 proc.	25 proc.	100 proc.
Panevėžys	31 proc.	46 proc.	15 proc.	8 proc.	100 proc.
Šiauliai	5 proc.	10 proc.	57 proc.	28 proc.	100 proc.
Kitas miestas	21 proc.	36 proc.	26 proc.	17 proc.	100 proc.
Miestelių ir kaimų vietovės	31 proc.	28 proc.	23 proc.	19 proc.	100 proc.

Pagalbos lūkesčiai ir žinios nelaimės atveju

64 proc. respondentų teigė, kad nežinotų, kur reikėtų kreiptis pagalbos ištikus nelaimei ar evakuacijos atveju. 71 proc. iš žmonių su judėjimo negalia teigė, kad nežinotų kur kreiptis pagalbos nelaimės atveju. Visų negalių grupių buvo daugiau nei pusė, atsakiusių, kad nežinotų kur kreiptis pagalbos (žr. 14 lentelę).

14 lentelė. Žinios kur ištikus nelaimei evakuacijos atveju kreiptis pagalbos pagal negalią

Žinios kur ištikus nelaimei evakuacijos atveju kreiptis pagalbos pagal negalią (proc.)	Taip	Ne	Iš viso
Judėjimo	29 proc.	71 proc.	100 proc.
Regos	41 proc.	59 proc.	100 proc.
Klausos	40 proc.	60 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	35 proc.	65 proc.	100 proc.
Intelekto	48 proc.	52 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	36 proc.	64 proc.	100 proc.
Kompleksinė	34 proc.	66 proc.	100 proc.

Vertindami, kas jais pasirūpintų nelaimės atveju, 47 proc. respondentų nurodė, kad pagalbos tikėtusi iš kartu gyvenančių šeimos narių. Šį atsakymą visos negalios grupės rinkosi panašiai (apie 50 proc.), kiek dažniau – asmenys su intelekto negalia (55 proc.). Mažiausia dalis respondentų, pasirinkusių šį atsakymą, buvo tarp žmonių su regos negalia (33 proc.).

39 proc. apklaustųjų teigė, kad pasirūpintų savimi. Šį variantą dažniausiai rinkosi žmonės su klausos negalia (55 proc.) ir beveik pusė asmenų, turinčių vidaus ligų (48 proc.). Mažiausiai galinčių savimi pasirūpinti buvo tarp asmenų su intelekto negalia (23 proc.), taip pat asmenų su kompleksine ir judėjimo negalia (po 34 proc.).

Po 20 proc. apklaustųjų pasirinko atsakymus, kad jais pasirūpintų savivaldybės atstovai arba pagalbos tarnybos. Savivaldybės pagalbos dažniau tikėtusi asmenys su intelekto negalia (34 proc.), taip pat su psichosocialine ir regos negalia (po 26 proc.). Mažiausiai tokios pagalbos tikisi žmonės su kompleksine negalia (19 proc.).

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) atstovų pagalbą nurodė 7 proc. respondentų, o 17 proc. teigė nesitikintys, kad nelaimės atveju jais kas nors pasirūpins. Šį atsakymą dažniau rinkosi asmenys su kompleksine negalia, vidaus ligomis ir regos negalia (po 22 proc.). Rečiausiai tokį atsakymą žymėjo žmonės su psichosocialine (4 proc.) ir intelekto negalia (7 proc.).

4. Reagavimas

Šioje tyrimo dalyje buvo siekiama išsiaiškinti, kaip žmonės su negalia ir jų artimieji planuotų elgtis ekstremalios situacijos atveju, ir kokios pagalbos jiems reikėtų. Klausimai nebuvo privalomi, atsižvelgiant į tai, kad ne visi respondentai galėtų, ar norėtų evakuotis net masinės evakuacijos atveju. Jei respondentai nurodė, jog nesievakuotų, jų buvo klausiama apie pasiruošimą būtiniausioms priemonėms ir pagalbą, jei liktų namuose.

Evakavimosi būdai ir pagalbos poreikis

Apklaustos duomenys rodo, kad evakuotis ekstremalios situacijos metu planuoja įvairiais būdais: 22 proc. respondentų tikisi pasikliauti artimųjų ar kaimynų transportu, 20 proc. planuoja evakuotis savarankiškai, o 19 proc. pasinaudoti savivaldybės ar viešuoju transportu. Tuo tarpu 18 proc. dalyvių nurodė, kad nesievakuotų. Duomenų analizė pagal negalios tipus atskleidė, kad iš žmonių, kurie nesievakuotų, tik 5 proc. turi intelekto negalią, o daugiausia tokių buvo tarp sergančių vidaus ligomis (28 proc.) bei neregijų ar silpnaregių bendruomenės atstovai (26 proc.) (žr. 15 lentelę).

Tuo tarpu asmenys su intelekto arba psichosocialine negalia dažniausiai nurodė, kad evakuotųsi savivaldybės organizuojamu transportu – po 35 proc. . Tai rodo, kad organizuojant pagalbą savivaldybėse reikėtų ypatingą dėmesį skirti šių grupių poreikiams, iš anksto žinoti, kur šie žmonės gyvena, ir stiprinti socialinių paslaugų įstaigų veiklos planus ruošiantis ekstremalioms situacijoms.

Savarankiškai evakuotis galėtų 23 proc. asmenų su judėjimo negalia ir 27 proc. su kompleksine negalia, kuriems tikėtina reikalingi specialūs transporto pritaikymai. Kurčiųjų grupėje 33 proc. respondentų teigė, kad galėtų evakuotis savarankiškai.

Asmenys su negalia dažnai rinkosi, kad evakuotųsi artimųjų, ar kaimynų transportu. Dažniausiai asmenys su intelekto negalia (32 proc.) rinkosi šį variantą, taip pat su kompleksine (25 proc.) ir psichosocialine (24 proc.) negaliomis. Visų kitų grupių atstovų apie penktadalį (maždaug 20 proc.) rinktųsi evakuotis artimųjų, ar kaimynų transportu.

Svarbu pažymėti, kad 20–30 proc. respondentų iš kiekvienos negalios grupės atsakė „Nežinau“, kokiū būdu evakuotųsi. Tai rodo, kad maždaug trečdalis kiekvienos grupės asmenų neturi aiškaus evakuacijos plano ir nėra numatę, kaip elgtųsi ekstremalios situacijos atveju.

15 lentelė. Evakuacija nelaimės atveju pagal negalią

Kaip evakuotumėtės nelaimės atveju pagal negalią (proc.)	Savarankiškai	Savivaldybės / viešuoju transportu	Artimųjų / kaimynų transportu	Nesievakuočiau	Nežinau	Iš viso
Judėjimo	23 proc.	16 proc.	20 proc.	17 proc.	24 proc.	100 proc.
Regos	7 proc.	25 proc.	22 proc.	26 proc.	30 proc.	100 proc.
Klausos	33 proc.	18 proc.	20 proc.	13 proc.	18 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	11 proc.	35 proc.	24 proc.	13 proc.	17 proc.	100 proc.
Intelektu	9 proc.	34 proc.	32 proc.	5 proc.	20 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	16 proc.	20 proc.	15 proc.	28 proc.	22 proc.	100 proc.
Kompleksinė	27 proc.	12 proc.	25 proc.	17 proc.	19 proc.	100 proc.

Vertinant galimybę savarankiškai nuvykti į gyventojų surinkimo punktą, dauguma, net 62 proc. teigė, kad evakuacijos metu jiems reikėtų pagalbos. Tik 25 proc. respondentų galėtų tai atlikti savarankiškai. Duomenų analizė pagal negalios grupes rodo, kad iš kiekvienos negalios grupės daugiau nei pusei respondentų būtų reikalinga pagalba evakuojantis. Mažiausią pagalbos poreikį nurodė kurtieji – 36 proc., kuomet 39 proc. jų galėtų evakuotis savarankiškai. Didžiausias pagalbos poreikis buvo tarp žmonių su judėjimo negalia – 76 proc., po 65 proc. respondentų iš intelekto ir psichosocialinės negalios grupių taip pat nurodė pagalbos poreikį.

Neregiai ar silpnaregiai – 54 proc. , o kompleksinės negalios – 66 proc. . Detalesni duomenys pateikiami 16 lentelėje.

16 lentelė. Pagalbos poreikis evakuacijos metu pagal negalią

Pagalbos poreikis evakuacijos metu pagal negalią (proc.)	Galėčiau evakuotis savarankiškai	Evakuojantis man būtų reikalinga pagalba	Nežinau / Nenoriu nurodyti	Iš viso
Judėjimo	18 proc.	76 proc.	6 proc.	100 proc.
Regos	25 proc.	54 proc.	21 proc.	100 proc.
Klausos	39 proc.	36 proc.	25 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	21 proc.	64 proc.	14 proc.	100 proc.
Intelekto	21 proc.	65 proc.	14 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	40 proc.	44 proc.	16 proc.	100 proc.
Kompleksinė	22 proc.	66 proc.	11 proc.	100 proc.

Kalbant apie pagalbos prieinamumą, 28 proc. respondentų nurodė, kad turi žmogų, kuris galėtų juos palydėti ir būti šalia visą evakuacijos laiką. Dar 25 proc. turi asmenį, kuris galėtų palydėti ir pasirūpinti, tačiau ne visada. Svarbu pažymėti, kad nuolatinės pagalbos galimybė gali būti sunkiai įvertinama, ypač jei asmuo su negalia gyvena atskirai nuo artimųjų ar kitų galinčių padėti asmenų. Darbuotojų pagalba taip pat gali būti ribota ekstremalios situacijos metu.

22 proc. respondentų nurodė, kad turi žmogų, kuris galėtų palydėti juos iki gyventojų surinkimo punkto, bet toliau rūpintis negalėtų. Palydėjimas yra ypač svarbus žmonėms su regos negalia, nes keliavimas į naują, nežinomą vietą stresinės situacijos metu gali sukelti papildomų sunkumų, ar net būti pavojingas. Tuo tarpu asmenims su kompleksine, ar kita sunkia negalia dažnai reikalinga nuolatinė pagalba ne tik evakuacijos metu, bet ir atvykus į gyventojų priėmimo punktą. Dar 22 proc. nurodė, kad neturi kas galėtų padėti evakuacijos metu, o 17 proc. pasirinko atsakymą „nežinau“.

Respondentų taip pat buvo klausama apie pagalbos pobūdį evakuacijos metu. 44 proc. nurodė, kad pagalbos reikėtų ruošiantis evakuacijai, pvz., susikrauti išvykimo krepšį, tinkamai uždaryti

langus ir duris prieš išeinant iš namų. 35 proc. respondentų teigė, kad pagalbos prireiktų išeinant iš pastato, pavyzdžiui, nulipant laiptais. Vykstant į gyventojų surinkimo punktą pagalba reikalinga 48 proc. respondentų, o 43 proc. jos prireiktų patekus į šiuos punktus. Nuolatinė pagalba, apimanti judėjimą, savimi pasirūpinimą ar komunikaciją, būtų reikalinga 37 proc. respondentų. Tik 10 proc. apklaustųjų teigė, kad pagalbos jiems nereikia.

Vertinant pagalbos poreikį evakuacijos metu pagal negalios pobūdį, ruošiantis evakuacijai pagalbos dažniausiai reikėtų asmenims su intelekto negalia – tai nurodė 70 proc. šios grupės respondentų. Taip pat didelė dalis pagalbos poreikį įvardijo asmenys su kompleksine negalia (51 proc.) ir su judėjimo negalia (47 proc.).

Tuo tarpu ruošiantis evakuacijai pagalbos rečiausiai reikėtų kurčiųjų bendruomenės atstovams – 70 proc. jų nurodė, kad pagalbos nereikėtų. Panašiai atsakė ir kitų negalios grupių respondentai: 63 proc. asmenų su regos negalia bei 61 proc. su psichosocialine negalia teigė, kad tokios pagalbos nereikėtų (žr. 17 lentelę).

17 lentelė. Pagalbos poreikis ruošiantis evakuacijai pagal negalia

Pagalbos poreikis ruošiantis evakuacijai pagal negalia (proc.)	Taip	Ne	Iš viso
Judėjimo	47 proc.	53 proc.	100 proc.
Regos	37 proc.	63 proc.	100 proc.
Klausos	30 proc.	70 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	39 proc.	61 proc.	100 proc.
Intelekto	70 proc.	30 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	36 proc.	64 proc.	100 proc.
Kompleksinė	51 proc.	49 proc.	100 proc.

Toliau analizuojant pagalbos poreikį konkrečiais evakuacijos etapais pagal negalios pobūdį, matyti, kad išeinant iš pastato pagalbos reikėtų pusei asmenų su judėjimo negalia (50 proc.), taip pat 41 proc. respondentų su kompleksine negalia (žr. 18 lentelę).

18 lentelė. Pagalbos poreikis išeiti iš pastato pagal negalią

Pagalbos poreikis išeiti iš pastato pagal negalią (proc.)	Taip	Ne	Iš viso
Judėjimo	50 proc.	50 proc.	100 proc.
Regos	33 proc.	67 proc.	100 proc.
Klausos	25 proc.	75 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	13 proc.	87 proc.	100 proc.
Intelektas	23 proc.	77 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	26 proc.	74 proc.	100 proc.
Kompleksinė	41 proc.	59 proc.	100 proc.

Vykstant į gyventojų surinkimo punktą pagalba dažniausiai būtų reikalinga asmenims su intelekto negalia – tai nurodė 66 proc. šios grupės respondentų. Po 52 proc. asmenų su regos ir kompleksine negalia taip pat teigė, kad vykstant į surinkimo punktą jiems būtų reikalinga pagalba. Kiek mažesnė dalis pagalbos poreikį įvardijo tarp asmenų su judėjimo negalia (49 proc.) ir psichosocialine negalia (48 proc.) (žr. 19 lentelę).

19 lentelė. Pagalbos poreikis vykstant į gyventojų surinkimo punktą, priedangą, ar KAS pagal negalią

Pagalbos poreikis vykstant į gyventojų surinkimo punktą, priedangą, ar KAS pagal negalią (proc.)	Taip	Ne	Iš viso
--	------	----	---------

Judėjimo	49 proc.	51 proc.	100 proc.
Regos	52 proc.	48 proc.	100 proc.
Klausos	43 proc.	58 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	48 proc.	52 proc.	100 proc.
Intelektas	66 proc.	34 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	40 proc.	60 proc.	100 proc.
Kompleksinė	52 proc.	48 proc.	100 proc.

Svarbu atkreipti dėmesį į pagalbos poreikį būnant surinkimo punkte, priedangoje ar kolektyvinės apsaugos statinyje (KAS), nes tai gali rodyti nuolatinės pagalbos poreikį. Tokį poreikį dažniausiai nurodė asmenys su judėjimo negalia (43 proc.), taip pat su klausos negalia (40 proc.), o tarp asmenų su intelekto ir kompleksine negalia tokių buvo po 39 proc. Detalesni duomenys pateikiami 20 lentelėje.

20 lentelė. Pagalbos poreikis būnant gyventojų surinkimo punkte, priedangoje, ar KAS pagal negalią

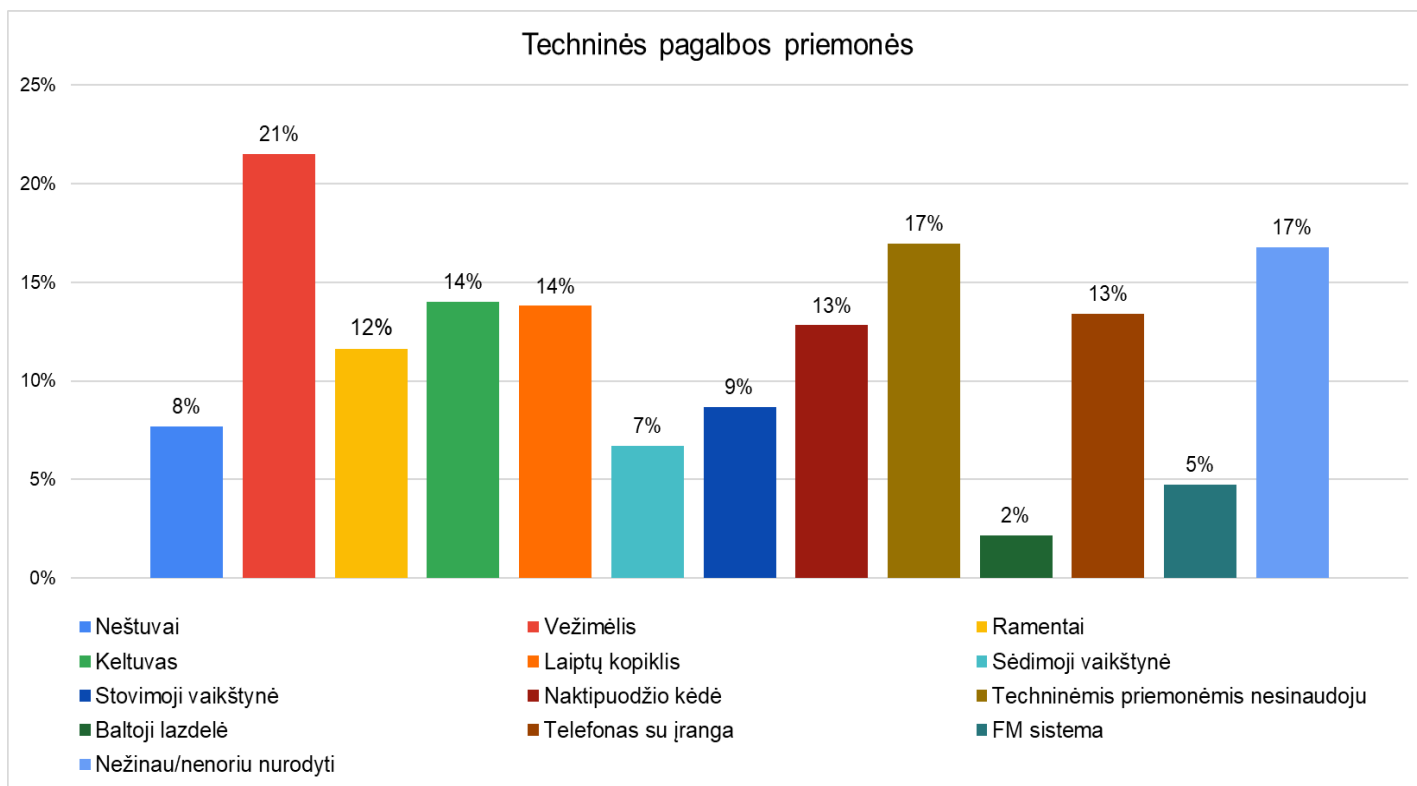
Pagalbos poreikis būnant gyventojų surinkimo punkte, priedangoje, ar KAS pagal negalią (proc.)	Taip	Ne	Iš viso
Judėjimo	43 proc.	57 proc.	100 proc.
Regos	30 proc.	70 proc.	100 proc.

Klausos	40 proc.	60 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	30 proc.	70 proc.	100 proc.
Intelekto	39 proc.	61 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	29 proc.	71 proc.	100 proc.
Kompleksinė	39 proc.	61 proc.	100 proc.

Techninės pagalbos priemonės

Kalbant apie technines pagalbos priemones ekstremalios situacijos metu, dažniausiai nurodytas poreikis buvo papildomas vežimėlis (21 proc.), keltuvas ar mobilus laiptų kopiklis (po 14 proc.), naktipuodžio kėdė ar ramentai (13 proc.). FM ryšio sistemos reikėjo 5 proc. respondentų. Tuo tarpu 17 proc. dalyvių teigė, kad techninėmis priemonėmis nesinaudoja (žr. 5 pav.).

28 proc. respondentų su judėjimo negalia nurodė, kad jiems evakuacijos metu būtų reikalingas keltuvas, taip pat 18 proc. žmonių su kompleksine negalia ir 9 proc. sergančių vidaus ligomis. Naktipuodžio kėdė daugiausia praverstų žmonėms su judėjimo negalia (25 proc.), taip pat 16 proc. respondentų su kompleksine negalia ir 8 proc. su vidaus ligomis.

5 pav. Techninių pagalbos priemonių poreikis

Pritaikytas transportas

Apklauso duomenys rodo, kad 23 proc. respondentų evakuacijai reikėtų transporto, pritaikyto žmonėms su judėjimo negalia, į kurį būtų įmanoma įvažiuoti su vežimėliu. Vertinant pagal negalią, tokį transportą rinkosi 57 proc. žmonių su judėjimo negalia, 25 proc. turinčių kompleksinę negalią ir 10 proc. sergančių vidaus ligomis.

Daugumai (39 proc.) tiktų nepritaikytas transportas, o 7 proc. respondentų nurodė turintys savo transporto priemonę, iš kurių pusė buvo žmonių su judėjimo negalia. Specialaus transporto, pritaikyto gulintiems žmonėms, reikėtų 4 proc. respondentų – daugiausia žmonių su judėjimo negalia (38 proc.), kompleksine negalia (25 proc.), regos negalia (13 proc.) ir sergančių vidaus ligomis (13 proc.).

Komunikacija prieinamu būdu

Dėl alternatyvios komunikacijos pusė respondentų nurodė, kad ekstremalios situacijos metu pagalbos bendrauti jiems nereikėtų. Visgi 22 proc. tikėtusi pagalbos iš artimojo, kuriuo pasitiki. Dažniausiai šį variantą rinkosi asmenys su regos (30 proc.), klausos ir psichosocialine negalia

(po 28 proc.), o su intelekto negalia – 25 proc. . Taip pat 25 proc. asmenų su kompleksine negalia tikėtusi artimojo pagalbos bendraujant su kitais

Gestų kalba bendrauti reikėtų 6 proc. respondentų (65 proc. visų kurčiųjų), o dar 5 proc. respondentų nurodė, kad jiems praverstų alternatyvios komunikacijos priemonės, pavyzdžiui, paveikslėlių rinkiniai ar specialios programėlės. Iš žmonių su klausos negalia 20 proc. pasirinko šį variantą, taip pat 14 proc. asmenų su intelekto negalia. Bendrauti raštu, tiek ranka, tiek naudojantis technologijomis (telefonu, planšete ar kompiuteriu) reikėtų 7–8 proc. respondentų. Kurčiųjų bendruomenės atstovai dažniau rinkosi šį būdą (45 proc.), tuo tarpu kitų negalios grupių atstovų dalis buvo mažesnė nei 10 proc. .

Skirtumas tarp rašymo ranka ir technologijų naudojimo yra svarbus, nes žmonės, turintys kompleksinę negalią ar cerebrinį paralyžių, gali turėti sunkumų kalbėti, tačiau gali bendrauti raštu. Ši informacija ypač svarbi gyventojų registracijos metu surinkimo ir priėmimo punktuose, kur savanoriai ar kiti pagalbos darbuotojai turėtų būti pasiruošę bendrauti su asmenimis, kurie gali būti be lydinčio asmens. Rekomenduojama turėti telefoną ar planšetę, kurioje žmogus galėtų parašyti žinutę arba pažymėti savo sveikatos ir kitus poreikius.

Pasiruošimas liekant namuose

Į klausimą „Jeigu liktumėte namuose, kas Jumis pasirūpintų?“ atsakė 494 respondentai. Nors D1 klausime „Kaip evakuotumėtės nelaimės atveju?“ tik 18 proc. dalyvių nurodė, kad nesievakuoatų, beveik visi atsakė į šį klausimą apie likimą namuose.

Iš atsakiusių 23 proc. nurodė, kad pasirūpintų savimi patys – dažniau tarp žmonių su regos (37 proc.), klausos (35 proc.) ir vidaus ligomis (32 proc.) (žr. 21 lentelę).

40 proc. respondentų nurodė, kad jiems padėtų šeimos nariai ar giminaičiai. Tarp asmenų su intelekto negalia tokių buvo 47 proc. , su psichosocialine negalia – 43 proc. , judėjimo negalia – 42 proc. , klausos negalia – 40 proc.

21 lentelė. Kas pasirūpintų jeigu liktumėte namuose vertinimas pagal negalią

Kas jums pasirūpintų, jeigu liktumėte namuose	Pasirūpinčiau savimi savarankiškai	Šeimos nariai	Kaimynai	Savivaldybė	NVO	Nežinau / Nenoriu nurodyti	Iš viso

(pagal negalią) (proc.)							
Judėjimo	18 proc.	42 proc.	1 proc.	19 proc.	1 proc.	16 proc.	100 proc.
Regos	37 proc.	26 proc.	0 proc.	11 proc.	0 proc.	26 proc.	100 proc.
Klausos	35 proc.	40 proc.	3 proc.	8 proc.	0 proc.	15 proc.	100 proc.
Psichosocialinė	20 proc.	43 proc.	0 proc.	22 proc.	2 proc.	11 proc.	100 proc.
Intelektas	16 proc.	47 proc.	0 proc.	26 proc.	5 proc.	7 proc.	100 proc.
Vidaus ligos	32 proc.	37 proc.	1 proc.	15 proc.	0 proc.	13 proc.	100 proc.
Kompleksinė	16 proc.	44 proc.	1 proc.	20 proc.	0 proc.	16 proc.	100 proc.

18 proc. respondentų tikėtusi savivaldybės pagalbos (socialinių ar kitų darbuotojų). Iš jų 26 proc. turėjo intelekto negalią, 22 proc. psichosocialinę, 20 proc. kompleksinę negalią. Tik 1 proc. nurodė, kad pagalba galėtų būti teikiama kaimynų, o tiek pat tikėtusi NVO (pvz., Raudonojo Kryžiaus, Maltiečių ir pan.) pagalbos. Kai kurie respondentai papildomai įrašė savo atsakymus, pvz., „Ko gero niekas nepasirūpintų“, „Nežinau, kas pasirūpintų“, arba „Niekas nepasirūpintų“.

Analizuojant atsakymus pagal lytį, rezultatai yra panašūs: pasirūpintų savimi – 22 proc. moterų ir 25 proc. vyrų; šeima ar giminaičiai padėtų 40 proc. moterų ir 38 proc. vyrų; savivaldybės pagalba būtų reikalinga 18 proc. moterų ir 17 proc. vyrų.

5. Atkūrimas

Svarbiausi dalykai atkūrimo etapo metu

Į apklausą įtrauktas klausimas apie atkūrimo etapą – įprasto gyvenimo ir institucijų veiklos atstatymą pasibaigus ekstremaliai situacijai. Respondentų buvo prašyta pasirinkti tris svarbiausius dalykus, kurie, jų nuomone, yra svarbiausi tiek pasiruošimui ekstremalioms situacijoms, tiek greitesniam atsistatymui po jų.

54 proc. dalyvių nurodė, kad svarbiausia šviesti visuomenę apie pavojus ir pasirengimą ekstremalioms situacijoms. 50 proc. respondentų mano, kad vienas svarbiausių dalykų yra

rūpintis savo namų ūkiu – turėti atsargų maisto, vandens, elektros tiekimo bei kitų būtinausių priemonių.

Apie 43 proc. respondentų pabrėžė bendruomenių pasiruošimo stiprinimą, vieni kitų palaikymą ir pagalbą kaimynams, taip pat aiškaus veiksmų plano turėjimą ekstremalios situacijos metu.

Išvados

1. Prevencija

Tyrimo duomenys atskleidė, kad informacijos apie pasirengimą ekstremalioms situacijoms sklaida nėra pakankamai veiksminga ir nepasiekia visų tikslinių grupių. Dalis žmonių informacijos neieško patys, o ypač asmenys su intelekto ar psichosocialine negalia. Nors dalis naudojami oficialiais šaltiniais, reikšminga dalis apklausos dalyvių nežino apie esamas priemones, pavyzdžiui, interneto svetainę LT72.

Įspėjamųjų pranešimų gavimas ir suprantamumas išlieka didelis: daugiau nei pusė respondentų ir didžioji dalis kiekvienos negalios grupės, ypač kurtieji, teigė pranešimus gavę ir supratę. Vis dėlto, dalis susiduria su sunkumais juos suprasti, dažniausiai asmenys su judėjimo, kompleksine, psichosocialine, ar intelekto negalia. Tai gali rodyti ne tik komunikacijos kanalų ir turinio prieinamumo spragas, bet ir nepakankamą supratimą, kaip elgtis gavus įspėjamąjį pranešimą.

Tyrimas taip pat rodo pasitikėjimo institucijomis stoką, ypač tarp vienišų asmenų. Tuo pačiu gyventojai pagalbos pirmiausia tikisi iš valstybės institucijų, dažniau asmenys su intelekto ir psichosocialine negalia. Tuo tarpu alternatyvūs pagalbos tinklai (nevyriausybinių organizacijos, bendruomenės) nėra pakankamai matomi ar suprantami kaip realūs pagalbos šaltiniai. Tai rodo poreikį stiprinti reagavimo srityje veikiančių NVO įtraukimą į prevencinius ir pasirengimo procesus, aiškiau apibrėžti atsakomybes ir stiprinti bendradarbiavimą. Kartu būtina informuoti gyventojus apie skirtingų subjektų funkcijas ir galimybes teikti pagalbą krizės metu.

2. Pasirengimas

Tyrimo rezultatai rodo, kad civilinės saugos infrastruktūros prieinamumas, ir žmonių pasirengimas ekstremalioms situacijoms išlieka nepakankami. Priedangų, kolektyvinės apsaugos statinių ir gyventojų surinkimo punktų prieinamumas, ypač asmenims su judėjimo, kompleksine negalia, vidaus ligomis, taip pat klausos ir regos negalia, ženkliai riboja galimybes savarankiškai užtikrinti savo saugumą. Žinios apie šias vietas išlieka nepakankamos, pavyzdžiui, kur yra artimiausi punktai, taip pat tik maža dalis buvo bandę į jas nuvykti.

Ypač svarbi problema – didelis pagalbos poreikis evakavimo metu, ar norint pasiekti priedangą. Savivaldybių pasirengimas turi būti orientuotas į iš anksto suplanuotą pagalbos mechanizmą, pagrįstą žmonių su negalia duomenų registracija, kuris turi būti reguliariai išbandomas ir stiprinamas pratybose, savivaldybių, ar seniūnijų lygmeniu.

Žmonių su negalia ir jų šeimų pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms išlieka ribotas tiek žinių, tiek praktinių veiksmų srityje. Nors artimųjų pagalba dažnai laikoma pagrindiniu resursu, tik maža dalis respondentų nurodė, kad buvo pasirengę asmeninius, ar šeimos veiksmų planus nelaimės atveju. Pasirengimas specifinėms grėsmėms, įskaitant karo, oro pavojaus, branduolinės avarijos situacijas, išlieka nepakankamas. Nors dalis žmonių įsivertino galintys susidėti išvykimo krepšį, ar naudotis gesintuvu, realiai atlikti pasirengimo veiksmai buvo retesni – dauguma neturi pasiruošę išvykimo krepšio, dūmų detektoriaus, ar gesintuvo, o pasirengimas karo ar evakuacijos situacijai buvo ribotas. Pasirengimas buvo stipresnis tarp kurčiųjų ir neregųjų bendruomenių, o silpniausias tarp žmonių su intelekto, ar psichosocialine negalia. Svarbu paminėti, kad gebėjimai suteikti pirmąją pagalbą (įskaitant panikos, ar epilepsijos priepuolio atvejais), išlieka riboti tarp žmonių su negalia, o taip pat ir jų artimųjų, ar paslaugas teikiančių darbuotojų.

Be to, daugiau nei pusė žmonių su negalia nebūtų tikri, kur kreiptis pagalbos nelaimės atveju, o pasitikėjimas skirtingais pagalbos šaltiniais skiriasi pagal negalios grupes. Žmonės su intelekto, kompleksine ir judėjimo negalia dažniau nesijaučia galintys pasirūpinti savimi, todėl yra labiau priklausomi nuo šeimos narių, ar institucijų. Tuo tarpu asmenys su klausos ar regos negalia, taip pat turintys vidaus ligų, dažniau pasitiki savo gebėjimais pasirūpinti savimi nelaimės atveju.

3. Reagavimas

Tyrimo duomenys rodo, kad reagavimo etape didžiausia rizika galėtų kilti dėl ribotų savarankiškos evakuacijos galimybių. Nors dalis gyventojų planuoja evakuotis savo ar artimųjų transportu, reikšminga dalis, ypač asmenys su intelekto ir psichosocialine negalia, būtų priklausomi nuo savivaldybės organizuojamos pagalbos. Daugiau nei pusė respondentų nurodė, kad evakuacijos metu jiems reikėtų pagalbos vykstant į gyventojų surinkimo punktą, taip pat ir ten atvykus, kas gali reikšti nuolatinės pagalbos poreikį. Todėl reagavimo metu būtų reikalingas ne tik prieinamo transporto organizavimas, bet ir koordinuota, individualizuota pagalba evakuojant žmones iš namų, ir užtikrinant reikiamą pagalbą surinkimo ar laikino apgyvendinimo vietose.

Tyrimas taip pat atskleidė, kad dalis asmenų apskritai neplanuotų evakuotis. Svarbu iš anksto šiuos asmenis identifikuoti, užmegzti ryšį, ir skatinti įsitraukti į pasirengimo veiklas bendruomenėje. Kartu būtina stiprinti jų informuotumą, praktinius įgūdžius ir asmeninį pasirengimą.

4. Atkūrimas

Greitesnį atsistatymą po ekstremalios situacijos respondentai sieja su prevencijos ir pasirengimo priemonėmis. Kaip svarbiausi atsparumo veiksniai įvardinami visuomenės švietimas apie grėsmes ir veiksmus jų metu, gebėjimas pasirūpinti savo namų ūkiu (maisto, vandens, elektros atsargomis), bendruomeninio pasirengimo stiprinimas, ir aiškus veiksmų planas. Akcentuojamas bendruomeninis aspektas leidžia daryti išvadą, kad socialiniai ryšiai ir tarpusavio pagalba laikomi vienais svarbiausių veiksnių, lemiančių bendrą visuomenės atsparumą ir greitesnį grįžimą į įprastą gyvenimą.

Rekomendacijos

1. Prevencijai stiprinti rekomenduojama sistemingai pritaikyti komunikaciją pagal realius gyventojų informacijos vartojimo įpročius, didinti perspėjimo žinučių prieinamumą, instrukcijas kaip elgtis gavus pranešimą, ypač asmenims su intelekto negalia, užtikrinant lengvai suprantamos kalbos, alternatyvių formatų naudojimą.
2. Rekomenduojama stiprinti informacijos sklaidą per savivaldybes, seniūnijas, socialinius ir sveikatos priežiūros darbuotojus, ypač norint pasiekti vienišus ar atokiose vietovėse gyvenančius asmenis. Kartu rekomenduojama didinti nevyriausybinių organizacijų, veikiančių civilinės saugos srityje, matomumą ir įtraukti jas į prevencinius, pasirengimo ir reagavimo veiksmus.
3. Pasirengimo stiprinimui rekomenduojama organizuoti prieinamus mokymus žmonėms su negalia, jų šeimoms ir socialines paslaugas teikiantiems darbuotojams seniūnijų (bendruomenių) lygmeniu, ypatingą dėmesį skiriant individualių ir šeimos veiksmų planų sudarymui, pirmosios pagalbos įgūdžių stiprinimui. Svarbu ieškoti priemonių asmeninės atsakomybės ir motyvacijos stiprinimui. Rekomenduojama skatinti žmones iš anksto susipažinti su artimiausiomis priedangomis, surinkimo punktų vietomis.
4. Savivaldybėms rekomenduojama naudoti žmonių su negalia registravimo sistemas, remtis realiais duomenimis apie jų gyvenamąją vietą, pagalbos poreikius, ir iš anksto planuoti reikalingus žmogiškuosius, ir kitus išteklius. Rekomenduojama reguliariai organizuoti praktines pratybas seniūnijų lygmeniu, į jas įtraukiant socialinių paslaugų įstaigas, tuo pačiu stiprinant evakavimo iš namų koordinavimo mechanizmus. Tiek pasirengimo veiklose, tiek realaus reagavimo metu būtina užtikrinti tinkamą sąlygų pritaikymą žmonėms su negalia.
5. Rekomenduojama gerinti priedangų, transporto ir kitos civilinės saugos infrastruktūros prieinamumą, tuo pačiu sudarant sąlygas žmogui savarankiškai pasirūpinti savo saugumu. Infrastruktūros atnaujinimo procesuose rekomenduojama taikyti universalus dizaino, aplinkos prieinamumo principus, pasitelkti techninės pagalbos priemones, didinančias prieinamumą. Rekomenduojama pritaikyti KAS seniūnijų lygmeniu, remiantis asmenų su negalia individualiais poreikiais, analizuojant, kokio pritaikymo ar techninės pagalbos priemonių reikėtų konkrečioms asmenims.
6. Papildoma rizika gali kilti dėl ribotų galimybių iš anksto sukaupti receptinių vaistų atsargas. Todėl ekstremalios situacijos atveju būtina iš anksto numatyti aiškią receptinių

vaistų tiekimo ir išdavimo tvarką, taip pat užtikrinti nepertraukiamą gyvybiškai svarbių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą.

7. Priimant sprendimus ir įgyvendinant šias rekomendacijas būtina nuosekliai įtraukti žmones su negalia atstovaujančias organizacijas, konsultuotis dėl informacijos ir mokymų prieinamumo, infrastruktūros pritaikymo ir techninės pagalbos priemonių įsigijimo.